

актуальными, для чего при их подготовке соблюдаются принципы историзма, полноты и всеобъемлемости.

Большое внимание должно уделяться редактором тематической редакции проверке фактов и цифрового материала. Редактор внимательно следит за общественно-политической и научной жизнью, за выходом новых, разнообразных материалов справочного характера [2].

Основные правила построения статьи в энциклопедическом издании следующие:

- предоставление объективной информации о заданном предмете, явлении, личности;
- использование литературного языка в строгом виде;
- применение языковых особенностей, характерных для научного стиля изложения;
- отсутствие эмоционально-оценочной окраски лексики и синтаксиса;
- краткость и простота изложения стиля;
- текст начинается с определения понятия [3].

При редактировании статей для энциклопедии «Регионы Беларуси. Могилевская область» были выявлены некоторые правила их подготовки.

Основная часть биографической статьи должна быть посвящена информации о данном лице, его краткой и понятной историей, а также связи и его роли в истории Могилевской области (например, Супрунов М. Ф. — участник Великой Отечественной войны, командир стрелковой Кричевской дивизии).

Биографические и иные сведения о данном лице должны быть максимально краткими.

Если данное лицо — ученый, желательно указать одну–три его ведущие работы (например, Трухан И. И. — белорусский ученый в области экономической географии. Среди его работ — «Белорусская ССР», «Экономическая география Белоруссии» и др.).

Определение исторической личности должно содержать политическую оценку, необходимо подчеркнуть основное социальное содержание термина, его главные результаты и историческое значение.

Особо важными в тексте биографической статьи являются не только даты рождения и смерти, а также хронология всей жизни в сжатом варианте.

Важное познавательное значение имеют в энциклопедии иллюстрации, тесно связанные с тематикой и содержанием статей. Иллюстрации должны сопровождаться подробными подписями, но

6. СОВРЕМЕННЫЙ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ПРОЦЕСС. ПРОБЛЕМЫ ТЕКСТОЛОГИИ В КОНТЕКСТЕ КНИГОИЗДАНИЯ

исключениями являются фотографические портреты в текстах биографических статей, а также рисунки к небольшим статьям, названия которых совпадают с изображениями на рисунках.

Таким образом, важным для энциклопедической статьи является то, насколько полно освещены важнейшие вопросы данной темы при максимальном использовании фактического материала. Но нельзя забывать о факторах, затрудняющих выполнение этой задачи: 1) жесткую ограниченность в объемах; 2) необходимость сочетания строгой научности с доступностью, популярностью изложения материала. В целом структурная организация основной части энциклопедии представляет собой логически обусловленную систему расположения материала, выражающую общую профильную направленность издания.

Литература

1. Редактирование отдельных видов литературы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook736/01/part-010.htm#i1259>. – Дата доступа: 03.10.2021.
2. Редактирование отдельных видов литературы: тексты лекций по одноименной дисциплине для студентов специальности 1-47 01 01 «Издательское дело» / Л. И. Петрова. – Мн.: БГТУ, 2004. – 108 с.
3. О составлении энциклопедической статьи [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://globallab.org/ru/unit/text/305e197c-f267-11e4-b03108606e697fd7.html>. – Дата доступа: 03.10.2021.

УДК 821.161.3 У. Караткевіч

М. Г. Ясінская, студ.
Нав. кір.: Н. В. Заяц, дац., канд. філал. навук
(БДПУ, г. Мінск)

БАРАЦЬБА ДАБРА СА ЗЛОМ: ВОБРАЗЫ-АНТЫПОДЫ БЕЛАРУСКІХ ШЛЯХЦІЧАЎ У АПОВЕСЦІ У. КАРАТКЕВІЧА «ДЗІКАЕ ПАЛЯВАННЕ КАРАЛЯ СТАХА»

Барацьба добра са злом — ці не самая папулярная тэма ў літаратуры, канфліктная аснова многіх мастацкіх твораў. Менавіта ў такім супрацьстаянні і раскрываецца характар герояў. Не абмінуў гэту тэму і У. Караткевіч — у апавесці “Дзікае паляванне караля Стаха” ён паказаў розныя вобразы беларускай шляхты канца XIX ст., узяў праблему дэградацыі калісьці слаўнага саслоўя.

Галоўны герой Андрэй Беларэцкі, фальшларыст і этнограф, ад якога і вядзецца апавед, трапляе ў палац Яноўскіх. Малады чалавек “па-

ходзіў са звычайных інтэлігентаў, якія выслужвалі з пакалення ў пакаленне асабістае шляхецтва, былі вучонымі, інжынерамі...” [2, с. 87]. Менавіта Беларэцкі знаёміць чытача са становішчам шляхты канца XIX ст.: “У той час якраз падыходзіў да канца доўгі і балючы працэс вымірання нашай шляхты. Гэта смерць, гэта гнаенне зажыва цягнулася доўга, амаль два стагоддзі.

І калі ў васемнацатым шляхта памірала бурліва, з дуэлямі, памірала на саломе, прамантачыўшы мільёны, калі ў пачатку дзевятнацатага паміранне яе яшчэ было авеяна ціхім сумам забытых палацаў у бярозавых гаях, то ў мае часы гэта было ўжо не паэтычна і зусім не сумна, а брыдка, часам нават жахліва ў аголенасці сваёй.

Гэта было паміранне байбакоў, якія занурыліся ў свае норы, паміранне жабракоў, продкі якіх былі адмечаны ў Гарадзельскім прывілеі, а самі яны, хоць і жылі ў багатых напярэбураных палацах, насілі ледзь не кажухі, хоць гонар іх быў нязмерны” [2, с. 22].

Прычыну памірання шляхты пісьменнік бачыць у духоўным адрачэнні яе прадстаўнікоў ад сваёй радзімы. Гэтае пытанне таксама стала прадметам мастацкага даследавання ў апавесці “Сівая легенда”. Як справядліва заўважыў даследчык А. Верабей, “калі ў “Сівой легендзе” Караткевіч паказваў пачатак рэнегацтва беларускай шляхты ў XVII ст., то ў “Дзікім паляванні караля Стаха” намалюваў яе звыродлівы стан у канцы XIX ст., абумоўлены гэтым рэнегацтвам” [1].

Шляхціц больш па асабістых якасцях, чым па старажытнасці і магутнасці роду, Беларэцкі вырашыў прыкласці ўсе намаганні, каб дапамагчы Надзеі Яноўскай вызваліцца ад мясцовых жахаў. Герой не верыць, што дзікае паляванне караля Стаха — гэта зданні. У выніку ён разблытвае клубок агідных учынкаў мясцовай шляхты, якая дзеля ўласнай карысці нікога не шкадавала.

Пакуль Андрэй высвятляў гэту загадку, ён і сам не заўважыў, як закахаўся ў гаспадыню палаца. Спачатку Надзея падалася яму непрыгожай, і гэта зразумела, бо дзяўчына памірала душою ў старажытным палацы ў акружэнні людзей, што жадалі ёй смерці. Яноўская нават і не думала змагацца, але ўсё змянілася пасля прыезду Беларэцкага. Андрэй дапамог дзяўчыне ўбачыць сапраўднае хараство жыцця, абудзіў у ёй пачуццё кахання.

Асабліва ўвага ў творы надаецца балю, прысвечанаму паўналеццю Надзеі Яноўскай. Менавіта ў гэтым эпізодзе ствараецца абагулены партрэт тагачаснай шляхты і яе агачэння: “Палац нагадваў нармаючую бабуню, якая ў апошні раз вырашыла пайсці на бал, успамянуць маладосць і пасля легчы ў магілу” [2, с. 79]. Іранічна апісваюцца карэ-

6. СОВРЕМЕННЫЙ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ПРОЦЕСС. ПРОБЛЕМЫ ТЕКСТОЛОГИИ В КОНТЕКСТЕ КНИГОИЗДАНИЯ

ты мясцовых шляхцічаў: “Божа, якія гэта былі вазкі! Старыя, з пакарабачанай скурай, зусім без рысор, з коламі ў сажань вышынёю, але абавязкова з лёкаем на запятках (у “лёкаю” былі чорныя ад зямлі рукі). Якія гэта былі коні! Расінант здаўся б побач з імі Буцэфалам. Хударлявыя, з ніжняй губой, адвіслаі, як чапляя, са з’едзенымі зубамі” [2, с. 79–80]. “Калісьці адзін пан ехаў на шасці конях, а зараз шэсць паноў на адным кані” [2, с. 80]. Але ўдзельнікі балю такога заняпаду ўсё роўна як і не заўважалі. Кожны спрабаваў выказаць павагу да гаспадыні, але выглядала гэта вусцішна. Чымсьці гэта сцэна нагадвае балю Сатаны ў творы М. Булгакава “Майстар і Маргарыта”: “Яны выскаляіся, як выхадцы з магілы, цалавалі руку <...>, бягучна адплывалі далей” [2, с. 81]. Шляхта сапраўды ў некаторым сэнсе была падобна да мерцвякоў. І гэта аналогія мае пад сабою грунт, бо ў час дзеяння апавесці саслоўе амаль поўнаццо памерла духоўна, засталіся толькі яго слаўтыя пыхы і ганарлівасць.

Тым не менш і ў такім асяроддзі існавала шляхта, якая не страціла чалавечае аблічча. Гэта далёкі сваяк Надзеі Яноўскай Андрэй Свеціловіч, былы студэнт Кіеўскага ўніверсітэта, выключаны за ўдзел у хваляваннях. Ён кахае гаспадыню палаца, але ніколі не прызнаецца ў сваіх пачуццях. Малады чалавек дапамагае Беларэцкаму ў раследаванні мясцовых жахаў. Цікава, што Свеціловіч пагарджае сваім тытулам (“Каб была мая воля, я б выпусціў з жылаў магнацкую сваю кроў” [2, с. 97]). Ён перакананы, што менавіта з-за шляхты краіна знаходзіцца ў заняпадзе (“І ўсё ж непрытульны мы народ... І гэты ганебны гандаль радзімай на працягу сямі стагоддзяў. Спачатку Літве, пасля, ледзь народ паспеў асіміляваць яе, палякам, усім, каму не лянота, каму хочацца, забыўшы гонар, забыўшы сумленне” [2, с. 100]). Андрэй Свеціловіч цалкам аддаецца справе: ці гэта дапамога Надзеі, ці барацьба за свой народ. А такія апантанія людзі паміраюць першымі.

Свеціловіча забіў мясцовы шляхціч Алесь Варона, як выявілася, той самы кароль Стах. “Уявіце сабе маладога чалавека, высокага, вельмі добра складзенага, апранутага па апошняй модзе, рэдкай у гэтай глушы. Ён быў бы зусім прыгожы, каб не надзвычайная бледнасць твару, хударлявага, з праваленымі шчокамі, і каб не выраз нейкай невытлумачальнай зласлівасці, якая не сыходзіла з яго вуснаў” [2, с. 84]. Увогуле яго баялася ўсё наваколле: крыўду ён нікому не прабачаў, нават выклікаў на дуэль Беларэцкага. Вось ён, знакаміты шляхецкі нораў! Ды толькі цяжка назваць Варону і астатніх удзельнікаў дзікага палявання не тое, што шляхтай, а ўвогуле людзьмі. Яны маглі спакойна забіць тых, хто не падабаўся ці супрацьстаяў ім. Жыццё чалаве-

чае для іх нічога не каштавала. Але доўга так не магло цягнуцца — пад кіраўніцтвам Беларэцкага і паляўнічага Рыгора сяляне поўнасьцю знішчылі хаўрус караля Стаха.

Галоўным антаганістам аповесці з’яўляецца Грынь Дубатоўк, апякун Яноўскай, арганізатар дзікага палявання. “У залу на сходах каціўся чалавек, менавіта каціўся, іначай гэта нельга было назваць. <...> Агромністы жывод, ногі ў сцёгнах, як кумпякі, нязмерна шырокія грудзі, далоні, як цэбры” [2, с. 82]. Аматар старасвеччыны, чалавек з сакавітай беларускай мовай, ён адразу спадабаўся Беларэцкаму, але гэта быў самы сапраўдны пярэварачень. “Ён наогул вельмі хітры, вельмі скрытны, вельмі хлуслівы чалавек. Самага разумнага абкруціць вакол пальца, такім мядзведзем прыкінецца, што далей няма куды” [2, с. 234]. Дубатоўк, які, здавалася, так шчыра хвалюецца за Яноўскую, хацеў давесці Надзею да вар’яцтва і забраць сабе яе грошы і палац – група мужчын ваявала супраць слабой жанчыны. Такім стала саслоўе, якое калісьці кіравала краінай.

Ды толькі Дубатоўк заплаціў за свае ўчынкi жыццём, хоць і абараняўся да апошняга. Смерць яго была жудаснай: “Дзікі пошчак капытоў раздзёр ноч. Коні імчалі як шалёныя. <...>

Бліжэй! Бліжэй! Адлегласць паміж Дубатоўкам і шалёнымі коньмі змяншалася. У адчаі ён збочыў са сцэжкі, але звар’яцелыя коні збочылі таксама.

Крык, споўнены смяротнага жаху, даляцеў да нас:

– Ратуйце! О, кароль Стах!..

У той самы момант ногі ягонныя з маху ўскочылі ў бездань, а коні наздагналі яго і пачалі правальвацца. Першы дрыггант змяў яго капытамі, уціснуў глыбей у смярдзючую багну і загігатаў. Забулькацела, загаварыла дрыгва” [2, с. 247–248].

У аповесці У. Караткевіча “Дзікае паляванне караля Стаха” сцвярджаецца сусветны маральны закон: добро заўсёды перамагае зло. Так, шляхцічы, якія трымалі ў жаху ўсё наваколле і забралі не адно жыццё, самі былі пакараны смерцю. Іх антыподы — Беларэцкі і Свеціловіч — выявілі амаль страчаныя за стагоддзі дэградацыі лепшыя шляхецкія якасці.

Літаратура

1. Верабей, А. Герой прозы Уладзіміра Караткевіча [Электронны рэсурс] / А. Верабей // Уладзімір Караткевіч : сайт. – Рэжым доступу: <https://karatkevi.ch/kritika/geroj-prozy-uladz%D1%96m%D1%96ra-karatkev%D1%96cha.html>. – Дата доступу: 26.08.2021.

2. Караткевіч, У. Дзікае паляванне караля Стаха : апавесць ; Зямля пад белымі крыламі : нарыс : для ст. шк. узросту / У. Караткевіч ; праф. А. Расінскага. – Мінск : Маст. літ., 2008. – 493 с.

СЕКЦІЯ 7.

ЛІНГВІСТЫЧЭСКІЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В ИЗДАТЕЛЬСКОМ ДЕЛЕ